

Lidija Rezoničnik

ZAPUŠČINA VOJESLAVA MOLETA V POLJSKIH ARHIVIH

Prispevek prinaša komentirani popis gradiva, povezanega z Vojeslavom Moletom, ki je dostopno v arhivih v Krakovu, zlasti v Arhivu Jagelonske univerze.¹

Vojeslav Molè je od leta 1925 do začetka druge svetovne vojne in nato od 1945. do 1964. deloval kot profesor umetnostne zgodovine na Jagelonski univerzi v Krakovu. Po triintridesetih letih predavateljskega dela na Poljskem se je leta 1964 upokojil, dve leti kasneje pa sta se z ženo Ello Molè odločila za selitev k hčerki Jadwigi Bajer-Molè, ki je z možem Andrzejem Bajerjem in hčerkama živela v Oregonu v Združenih državah Amerike. V Krakovu oziroma na Poljskem pred preselitvijo nista več imela ožjih sorodnikov, njun sin Marian Molè je živel v Parizu, kjer je leta 1963 umrl. Dokumenti, pisma, rokopisi, fotografije itd., ki jih nista odnesla s sabo v Ameriko, so danes shranjeni v Arhi-

---

1 Prispevek je nastal kot rezultat trimesečnega raziskovalnega bivanja (1. 8.–31. 10. 2022) v Krakovu v okviru programa *Thesaurus Poloniae*, ki ga organizira Mednarodni kulturni center Krakov (Międzynarodowe Centrum Kultury), in je med drugim obsegal pregled Moletove zapuščine v krakovskih arhivih, zlasti v Arhivu Jagelonske univerze.

vu Jagelonske univerze v Krakovu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego). Poleg tega se nekaj dokumentov, zlasti korespondence, nahaja v znanstvenem arhivu Poljske akademije znanosti in Poljske akademije umetnosti v Krakovu (Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie), medtem ko je v Narodnem arhivu v Krakovu, ki je del Državnih arhivov (Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwa Państwowe), shranjena fotografija.

Gradivo, dostopno v poljskih arhivih, z izjemo fotografije v Narodnem arhivu v Krakovu, še ni dostopno v digitalizirani obliki. Moletovo znanstveno delo pa je bilo z dovoljenjem hčere Jadwige Bajer-Molè, ki ga je leta 2009 pridobil Jacek Maj, skenirano v okviru projekta Univerzitetne knjižnice v Heidelbergu. Na spletni strani knjižnice je tako v prostem dostopu na voljo več kot 80 Moletovih znanstvenih publikacij.²

Arhiv Jagelonske univerze

V Arhivu Jagelonske univerze v Krakovu (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego), ki se nahaja v knjižnici Jagelonske univerze na aleji Adama Mickiewicza 22, je v zapuščini Vojeslava Moleta ohranjenih 22 map, ki vsebujejo biografsko gradivo (življenjepis, bibliografije, dnevnik), šolske zvezke, posamezne dokumente, povezane zlasti s študijem na Dunaju in v Rimu, z delom na Univerzi v Ljubljani in Jagelonski univerzi, časopisne izrezke, sedem obsežnih map korespondence (šest map pisem Moletu in ena mapa pisem, ki jih je Molè napisal korespondentom), rokopise in tipkopise Moletovih knjig, člankov, predavanj, govorov, recenzij, literarnih del, reprodukcije umetniških del, razglednice, del zapuščine družinskih članov (matere Marije Molè, žene Elle Molè, sina Mariana Moleta, hčerke Jadwige Bajer-Molè, zeta Andrzeja Bajerja) in družinske fotografije.

Seznam gradiva v Arhivu Jagelonske univerze³ s komentarji

Mapa 81/1

Mapa obsega biografsko gradivo, rokopise in tipkopise iz let 1913–1966, in sicer: življenjepis, bibliografijo, razne dokumente, povezane s študijskimi in službenimi zadevami, potovanja v tujino, z vojaško službo, bivanjem v Tomsku

2 Universitätsbibliothek Heidelberg – Digitale Bibliothek.

3 Popis gradiva je objavljen z dovoljenjem Arhiva Jagelonske univerze.

in finančnimi zadevami, izkaznice, šolske zvezke, zvezke z naslovi in časopisne izrezke.

V podmapi z biografskim gradivom gre predvsem za življenjepise, ki jih je Molè pripravil za prijave na različna delovna mesta oziroma funkcije (podmapa vsebuje tudi življenjepis Mariana Moleta iz leta 1950). Med njimi je življenjepis iz leta 1921, priložen kandidaturi za profesorja umetnostne zgodovine na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu s priporočilom profesorja Josipa Plemlja, prvega rektorja Univerze v Ljubljani (1919/1920, v študijskem letu 1920/1921 je bil prorektor). Gre za kandidaturo, ki jo je Molè opisal v rokopisu spominov, v knjižni različici *Iz knjige spominov* pa ta del ni bil objavljen.⁴

»Vsekakor je bilo tako, da je bila na zagrebškem vseučilišču stolica za umetnostno zgodovino prazna ali izpraznjena in da je tamkajšnja fakulteta iskala kandidata, s katerim bi jo zasedla. Zvedel sem o tem čisto slučajno [...] [od svojega dunajskega prijatelja Petra Knolla]. In ko sem kmalu po tem srečanju slučajno zagledal Petra Skoka na ulici v Ljubljani ter ga vprašal, kaj je z zagrebško umetnostnozgodovinsko stolico, se je zelo razveselil, ko je slišal, da bi jaz eventuelno prišel v Zagreb [...]. Obljubil mi je, da se bo za stvar zanimal ter spravil moje ime kandidata med fakultetnimi kolegi v tek; predvsem pa mi je svetoval, naj napišem fakulteti in se priglasim kot kandidat. Jaz sem to storil, dva tedna pozneje pa sem se odpravil v Zagreb in se poskusil informirati, kako je prav za prav s to zadevo. Bil sem pri dekanu /Körblerju?/, ki je bil zelo prijazen ter mi je obljubil pomoč in svoj volilni glas, obiskal sem pa tudi znanca, kanonika Janka Barleta [...]. Povedal sem mu, kaj me je danes privedlo v Zagreb, na kar sem na njegovem obrazu opazil veliko iznenadenje in začudenje.

‘Ne vem, gospod profesor’, je rekel, ‘kako bo z vašo kandidaturo. Saj je v Zagrebu dr. Artur Schneider, kustos univerzitetne knjižnice, umetnostni zgodovinar /četudi po študijah germanist/, ki aspirira na to delovno mesto, in ki ima na svoji strani glasove malodane vseh, ki prihajajo pritem v poštev.’

Zahvalil sem se mu za odkrite besede, ki so mi pokazale položaj, kakršen je v resnici. Seveda nimam najmanjše želje, da bi silil tja, kjer me nočejo in kjer ima Zagreb že lastnega kandidata. Zagotovil sem ga, da absolutno ne bom kandidiral.

Ko sem se kmalu nato spet podal v Zagreb in se oglasil pri dekanu ter ga prosil, naj mi vrne pismo, s katerim sem se bil ponudil za stolico, mi je prigovarjal, naj se premislim, ker bi fakulteta bržkone izbrala mene, toda moj sklep je bil storjen in vrnil sem se v Ljubljano s svojimi papirji.«⁵

4 Prim. Cerkovnik, *Neznana knjiga spominov*, str. 407–409.

5 Cerkovnik, *Neznana knjiga spominov*, str. 409.

Podmapa s seznamom del vsebuje bibliografije Moletovih znanstvenih prispevkov (v opombi navaja, da bibliografija ne upošteva del, povezanih s književnostjo; na enem seznamu so tudi dela Mariana Moleta).

V podmapah z dokumenti z Univerze v Ljubljani so sezname študentov na izpitih, sezname predavanj za zimski semester 1941/1942 in pismo iz rektorata, podmapa z dokumenti z Jagelonske univerze vsebuje poročila o izvedenih seminarjih, sezname študentov in njihovih seminarskih tem, obvestila o finančnih izplačilih, vabila itd. Različna obvestila in vabila vsebuje tudi podmapa z dokumenti, povezanimi s Poljsko akademijo znanosti, pisma so naslovljena na ulico Smoleńsk 30 (stanovanje 9), kjer je Molè z družino živel po drugi svetovni vojni. V podmapi Državnega instituta za umetnost so zapisniki sestankov in Moletovo poročilo o delu za institut.

Naslednje tri podmape vsebujejo dokumente, povezane s študijem na Dunaju (npr. študentsko izkaznico) in v Rimu, obvestila o udeležbah na konferencah v tujini, prošnje za vizume, vabilo Rudolfa Moleta iz leta 1966 za obisk družine Molè v Sloveniji in njegova izjava, da bo pokrtil vse stroške njihovega bivanja; dokumente, povezane z vojaško službo in bivanjem v Tomsku ter različne račune, potrdila o nakazilih denarja za sina, ki je študiral v Parizu, pogodbe za delo, letalske karte, zdravniški izvid in EKG iz leta 1955, zdravniško opravičilo in podobno.

V naslednji podmapi so fotografije iz osebnih dokumentov, podmapa s šolskimi zvezki vsebuje npr. zvezek s popravljenimi spisi iz nemščine iz šolskega leta 1904/1905 in zvezek za latinščino.

V podmapi s časopisnimi izrezki so shranjeni članki, ki so izšli v slovenščini, hrvaščini ali poljščini, npr. »Kulturni stiki med Poljsko in Jugoslavijo« (*Jugoslovan*, 6. 8. 1930), »Poljska ekskurzija na Gorenjskem« (*Jugoslovan*, 10. 8. 1930), »Za kulturno zблиžanje Poljske in Jugoslavije. Razgovor z univerzitetnim profesorjem dr. Vojeslavom Moletom« (*Slovenec*, 5. 10. 1933), »Sedemdesetletnica V. Moleta« (*Slovenski poročevalec*, 11. 12. 1956), »Življenjski jubilej dr. Vojeslava Moleta« (*Naši razgledi*, 12. 1. 1957), »Monografija o Tizianu, delo slovenskega znanstvenika na Poljskem« (*Slovenski poročevalec*, 10. 12. 1958), »Počastitev slovenskega znanstvenika« (*Delo*, 26. 5. 1961), »Odmevi slovenske kulture na Poljskem. Izbor Cankarjevih novel, prof. dr. Mole o petorici slovenskih slikarjev« (ni podatka o viru).

Mapa 81/2

Druga mapa obsega biografsko gradivo, rokopise in tipkopise iz let 1920–1965, in sicer: spomine, fragmente spominskih zapisov in razne zapiske.

V mapi so shranjeni rokopisi in nekaj tipkopisov spominov, napisanih v slovenščini ali poljščini, poleg tega mapa vsebuje druge razpršene zapiske, včasih npr. na koledarskem listu, in nedatiran načrt predavanja v Beogradu.

Mapa 81/3

S tretjo mapo se začne korespondenčno gradivo, ki je shranjeno v skupno devetih mapah. V tej mapi so shranjeni Moletove vizitke, nato pa pisma Vojeslavu Moletu (rokopisi, tipkopisi) iz let 1904–1966, in sicer od naslednjih oseb in institucij (navedeno po abecednem vrstnem redu priimkov oz. institucij): Abramić M., Ajdukiewicz K., Akademickie Koło Historyków Sztuki, Altendorfnowna W., Antoniewicz Wł., Archutowski J., Arnold S., Ashton L., Baczek B., Bajer Andrzej (zet), Bajer-Molè Jadwiga (hči), Barański M., Bardach J., Batowski H., Batowski Z., Bazieliuch W., Benedics E., Benešić J., Bernik F., Biblioteka Wiedzy, Trzaska, Evert i Michalski, Bielak F., Bihalji-Merin O., Birnbaum V., Biuletyn Historii Sztuki, Bohnak A., Bogdanović M., Bohdziewicz P., Borko B., Bosković D., Brahmer M., Branko S., Brok F., Brumerowa B., Brzezińska M., Brzustowiczowie, Budal A., Bulić F., Burda A., Cankar I., Cerk A. J., Centro Internazionale delle Arti e del Costume, Venezia, Cibulka J., Czernowajew W., Czeszunist A., Dettloff S., Dobida K., Dobrowolski K., Dobrowolski T., Dolar A., Doroszewski W., Dostal E., Drago S., Dufreune S., Durković L., Dutkiewicz J., Dvořak, Dyczek A., Esih I., Ettinger P., Felix J., Filow B., Fisković C., Fiszman S., Franczakowie.

Največ pisem v tej mapi je Molè prejel od hčerke Jadwige Molè, poročene Bajer (51 pisem), ki očetu piše v poljščini tako iz Poljske kot od drugod, npr. iz Stockholma, Chicaga, Cambridgea, z Islandije itd. 21 pisem je Moletu poslal Julije Benešić,⁶ urednik knjižne zbirke Jugoslovanska knjižnica, kjer je bil izdan tudi poljski prevod Cankarjevih novel, ki jih je prevedla Ella Molè.

Pisma iz te mape, kot tudi iz ostalih, so napisana v različnih jezikih, med drugim v slovenščini, srbohrvaščini, poljščini, češčini, ruščini, angleščini, francoščini in italijanščini.

---

6 Za natančnejši opis vsebine pisem gl. prispevek *Vojeslav Molè, posrednik poljske književnosti – iz Arhiva Jagelonske univerze v tej monografiji.*

Vizitka Vojeslava Moleta
(AUJ, Sp. 81/3)

Mapa 81/4

V četrti mapi so shranjena pisma Vojeslavu Moletu (rokopisi, tipkopisi) iz let 1904–1966, in sicer od naslednjih oseb in institucij (navedeno po abecednem vrstnem redu priimkov oz. institucij – nadaljevanje): Gabrijel T., Ganszyniec R., Gąsiorowska M., Gąsiorowski S., Gentile G., Gieysztor A., Glüth H., Gluchowscy, Górski F., Grabowscy, Grabowska H., Grabowski T., Grabrijan N., Grampovcan J., Gregoire H., Grodecki R., Grodziski Z., Gutkowski T., Herbst S., Hessen S., Hočevar F., Hodnik L., Horak J., Horvat, Horvat A., Ilešič, Instytut Zachodni (Instytut Badawczo – Naukowy), Poznań, Jagić V., Jakac B., Jarin B., Jasienieccy, Jelić, Jensen A., Jerinic M., Kajetanowicz D., Kalinowski L., Kalita H., Kansky E., Kilow D., Klementince, Kłosińska J., Koco D., Koło Polonistów Studentów UJ, Kondakov Institute, Koneczny Cz., Kos G. A., Kos M., Kosińska M., Košuta M., Kowalska A., Kowalski T., Krakowski Z., Kral A., Krizarke, Kroher E., Kržišnik Z., Krzmarsch G., Kutrzeba S., Kwatralnik „Ochrona Zabytków”, Kwiecińska – Kaczmarek T., Langman J., Langrod J., Lehr – Spławiński T., Lemańska M., Lepiarczyk J., Lepszy K., Licharewa Z., Linnenkamp R., Ljubinovic M., Lorentz S., Łakociński Z., Machniewicz S., Majdaric V., Maleš M., Malinowski K., Mandič N., Mańkowski T., Mrkovic Z., Markowin A., Martynowski Z., Mastrovic I., Matějček A., Mazler, Melik A., Menasce J., Menthon F., Mesesnel F., Michalski S., Mikucki S., Millet

G., Miłankowicz, Ministerstwo WRiOP, Mohorovičić A., Molendziński K., Morelowski M., Moszor B., Moszew J., Moszyński K., Murko M., Musiç M., Muzeum Narodowe, Kraków.

Največ pisem v tej mapi je Molè prejel od prijatelja Stanisława Grabowskega (1881–1975) (17 pisem),⁷ Moletovega kolega z Jagelonske univerze v Krakovu, s katerim sta se seznanila že med njegovim prvim obiskom Poljske leta 1907. 18 pisem je Moletu poslal Tadeusz Mańkowski (1878–1956), pravnik in umetnostni zgodovinar, Moletov dober prijatelj, ki je bil med drugim ravnatelj umetnostnih zbirk na gradu Vavel v Krakovu. Sergej Josifovič Hessen (1887–1950) je bil profesor na univerzi v Tomsku, Molè se je z njim seznanil med ruskim ujetništvom, kasneje pa je predaval na univerzi v Lodžu. Z Moletom sta postala prijatelja in vzdrževala korespondenčne stike, v arhivu je ohranjenih 13 pisem.

Mapa 81/5

Peta mapa vsebuje pisma Vojeslavu Moletu (rokopisi, tipkopisi) iz let 1909–1966, in sicer od družinskih članov: Molè Eliane (snaha, 24 pisem), Molè Ella (žena, 152 pisem), Molè Maria (mati, 29 pisem), Molè Marian (sin, 198 pisem), Molè Michael (oče, 5 pisem), Molè Milan (nečak, 6 pisem), Molè Rudolf (brat, 126 pisem).⁸

Iz pisem je med drugim razvidno, da se je 5. marca 1957 v Parizu rodil Christian Jean Marie, Marianov sin, ter da je imela hči Jadwiga, ki je bila poročena z Andrzejem Bajerjem, hčerki Marietko (Marieta Joanna, roj. 25. februarja 1957) in Anetko (Anna Maria, roj. 30. januarja 1963).

Mapa 81/6

V šesti mapi so pisma Vojeslavu Moletu (rokopisi, tipkopisi) iz let 1904–1966, in sicer od naslednjih oseb in institucij (navedeno po abecednem vrstnem redu priimkov oz. institucij – nadaljevanje): Nahtigal R., Nitsch K., Nowacki K., Nowakowa Z., Oesteriecher H., Okuljar Z., Osieczkowska C., Ostrogotski B., Pagaczewski J., Pagaczewski S., Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Państwowy Instytut Sztuki, Papp D., Paulova M., Pągowski S., Petrann C., Petricioli, Pieńkowska S., Plančić S., Pobóg – Malinowski W., Podlacha W., Pogorelčeva B., Pollak R., Porębski

7 Za natančnejši opis vsebine pisem gl. prispevek *Vojeslav Molè, posrednik poljske književnosti – iz Arhiva Jagelonske univerze* v tej monografiji.

8 Za natančnejši opis korespondence z R. Moletom gl. prispevek *Vojeslav Molè, posrednik poljske književnosti – iz Arhiva Jagelonske univerze* v tej monografiji.

M., Potocka P., Potocki F., Predic W., Premierl N., Prezydium Rady Ministrów, Przeździecka M., Pruszkowski T., Rabanowska H., Radosčić S., Raniors, Rączaszek M., Reau L., Redakce Časopisu „Slavia”, Redakce Praper Presse, Redakce Sbornika Byzantinoslavica, Redakcja czasopisma „Ochrona Zabytków Sztuki”, Redakcja Słownika Starożytności Słowiańskich, Reichenwallner B., Rektor UJ, Ross J., Różycka – Bryzek A., Rüdiger W., Rudzińscy A. T., Rutkowski J., Rużičkova M., Rypka J., Ryszard St., Ryszkiewicz A., Rząśnicka I.

Zofia Nowakova, Celina Filipowicz-Osieczkowska in Anna Różycka-Bryzek so bile Moletove študentke. Prva je opravljala delo Moletove asistentke, a doktorata zaradi družinskih obveznosti najverjetneje ni dokončala. V korespondenci med drugim piše, da je njena mama navdušena nad Cancarjevimi zgodbami. Celina Filipowicz-Osieczkowska (1891–1940) je na Jagelonski univerzi pod Moletovim mentorstvom doktorirala iz bizantinske umetnosti, nato pa nadaljevala s študijem v Parizu pri francoskem bizantologu Gabrielu Milletu (1867–1953). Iz Francije je Moletu poročala o novostih, Molè pa je recenziral njena dela in jih je zelo pozitivno ocenjeval. Pod Moletovim mentorstvom je iz bizantinske umetnosti leta 1961 doktorirala tudi Anna Różycka-Bryzek (1928–2005), ki je bila v letih 1993–1996 predstojnica Oddelka za umetnostno zgodovino Jagelonske univerze (Molè je bil predstojnik tega oddelka med letoma 1956 in 1960),⁹ dolga leta je vodila Katedro za zgodovino srednjeveške in bizantinske umetnosti na Jagelonski univerzi in velja za Moletovo naslednico.

Iz zapisnika seje Državnega instituta za umetnost (Panstwowy Instytut Sztuki, 6. 9. 1957) je razvidno, da je Mole institutu priporočal svojega bivšega študenta iz Ljubljane (ni jasno, s kakšnim konkretnim namenom), Marijana Zadnikarja (1921–2005), ki je doktoriral na temo romanske arhitekture na Slovenskem in opravljal delo konservatorja na Republiškem zavodu za spomeniško varstvo v Ljubljani.

Mapa 81/7

Sedma mapa vsebuje pisma Vojeslavu Moletu (rokopisi, tipkopisi) iz let 1908–1966, in sicer od naslednjih oseb in institucij (navedeno po abecednem vrstnem redu priimkov oz. institucij – nadaljevanje): Salat A., Samous, Sanctis de G., Sawicka S., Schircks E., Schmidt S., Schneider A., Sekulič J., Sierpińscy, Simonin D., Siwicki M., Skalmowski W., Skubiszewski P., Slavische Rundschau, Šlebinger J., Slodnjak A., Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana,

9 Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, spletna stran.

Slovenska matica, Sławiansko Družestwo w Bułgarii, Smola E., Sosnowski O., Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, Stabej J., Starzyński J., Stefanescu J. D., Štefanova R., Steffen A., Steinberg J., Stefi I., Stelè F., Stelè M., Štìh B., Stopany B., Strzałko F., Strzygowski J., Swoboda, Szablowski J., Szurek – Wisti M., Szymańska H.

Iz domovine sta bila z Moletom v najintenzivnejšem stiku France Stelè (134 pisem) in Janko Šlebinger (17 pisem).¹⁰ Stelè je Moletu med drugim poročal o novostih na umetnostnem, pa tudi literarnem področju na Slovenskem in drugod ter ga prosil za članke o poljski umetnosti, npr. za predstavitev del slikarja Jana Matejke (1838–1893) ali sodobnih avtorjev, kot sta Stanisław Wyspiański (1869–1907) in Józef Mehoffer (1869–1946) v *Domu in svetu*.

Mapa 81/8

Osma mapa vsebuje pisma Vojeslavu Moletu (rokopisi, tipkopisi) iz let 1908–1966, in sicer od naslednjih oseb in institucij (navedeno po abecednem vrstnem redu priimkov oz. institucij – nadaljevanje): Tall N., Taszycki W., Tatarkiewicz W., Tesnière L., Tomoski T., Towarzystwo Sztuk Pięknych, Urbanek R., Valentinčič A., Valentinčič M., Verostko R., Vodnik F., Walicki M., Weidhaas H., Weingart M., Wędkiewicz St., Wydawnictwo „Arkady”, Wydawnictwo Literackie, Wydawnictwo „Sztuka”, Zachwatowicz J., Zadnikar M., Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Zakrzewski S., Zalar, Zdravkovič, Zdziechowski M., Zidarič M., Župančič O., Župančič N., Żarnecki, Jan, S., Żeromska F., Żółkiewski S., Żurowska K, neznani pošiljatelji.

Iz znanstveno-kulturnega instituta in založbe Ossolineum (Zakład Narodowy im. Ossolińskich) Moletu pišejo, da se nemška založba zanima za izdajo knjige *Umetnost južnih Slovanov*. Oton Župančič ga v imenu Narodnega gledališča Drama prosi, da bi pomagal priskrbeti komedijo Zofie Nałkowske (iz korespondence ni razvidno, katero delo ima v mislih), ter mu sporoča, da opera *Halka* Stanisława Moniuszke (1819–1872) zaradi finančne zahtevnosti projekta ne bo izvedena.

Mapa 81/9

V deveti mapi so shranjena pisma, jih je napisal Vojeslav Molè – gre predvsem za osnutke in kopije pisem v rokopisu ali tipkopisu – iz let 1913–1966, in sicer naslednjim osebam in institucijam (navedeno po abecednem vrstnem redu

¹⁰ Za natančnejši opis korespondence z J. Šlebingerjem gl. prispevek *Vojeslav Molè, posrednik poljske književnosti – iz Arhiva Jagelonske univerze v tej monografiji*.

priimkov): Bajer A., Bajer J., Charmer, Dobida K., Dzielińska J., Hensel W., Janet T., Kržišnik Z., Kwartalnik Historii Sztuki, Licharewa Z., Linnenkamp R., Menasce J. de, Millet G., Mohorovic A., Molè Ela, Molè Eliane, Molè Marian, Molè Marija, Molè Michał, Molè Rudolf, Morelowski M., Mossor B., Muzeum Narodowe w Krakowie, Nitsch K., Nowakowa Z., Osieczkowska C., Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Państwowy Instytut Sztuki, Polanice, Polska Akademia Nauk, Prezydium Towarzystwa Przyjaźni Polsko – Jugosłowiańskiej, Radovanovic M., Redakcja Wydawnictwa „Sztuka”, Rektorat ASP, Rektorat UJ, Rüdiger W., Rutkowski J., Rypka J., Ryszkiewicz A., Sawicka S., Schircks E., Slavische Rundschau, Slovenska matica, Słownik Starożytności Słowiańskich, Starzyński J., Stelé F., Szurek – Wisti M., Tintor, Wydawnictwo „Arkady”, Wydawnictwo Literackie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Zarząd Funduszu Kultury Narodowej, Zarząd Główny Stowarzyszenia Historyków Sztuki – 1 list, bez daty, Zidarič M., Zarząd Główny Stowarzyszenia Historyków Sztuki, neznani pošiljateljji.

Največ pisem oziroma osnutkov iz te mape je bilo namenjenih družinskim članom, npr. ženi Elli Molè (35 pisem), snahi Eliane Molè (48 pisem, po Marianovi smrti), polbratu Rudolfu Moletu pošilja poljsko najnovejše leposlovje in mu sporoča, da je roman Seweryne Szmaglewske (1916–1992) *Dymy nad Birkenau* (Dim nad Birkenauom, 1945) zbudil veliko zanimanje in bi ga bilo vredno prevesti, o Župančičevi zbirki *Zimzelen pod snegom* pa piše, da »je nekaj biserov vmes, v celoti pa [ga] je knjiga razočarala«. ¹¹

Mape 81/10–15

Mape s signaturami od 81/10 do 81/15 vsebujejo rokopise in tipkopise Moletovih knjig, znanstvenih prispevkov, univerzitetnih predavanj, člankov, radijskih prispevkov, recenzij in osnutkov v rokopisih ali tipkopisih.

V **mapi 81/10** je tipkopis knjige *Sztuka Słowian południowych*.

Mapa 81/11 vsebuje tipkopis *Deux problèmes des relations v francoščini*, rokopis in tipkopis v poljščini z naslovom *Dialog w czasie wojny o sztuce* (datiran z: v Ljubljani, jeseni 1944), kratek članek v nemščini o figuri Dionizija: *Dionissij*, tipkopis v poljščini *Dwa groby w Lublanie* – besedilo o

¹¹ AUJ 81/9, mapa 2, pismo (osnutek) Vojeslava Moleta polbratu Rudolfu Moletu, 27. 3. 1946.

grobovih Frana Ilešiča (1871–1942) in Józefa Cholewe (1885–1942), slednji je med prvo svetovno vojno kot vojaški zdravnik prišel na Slovensko in bil nato med najaktivnejšimi pobudniki leta 1937 ustanovljenega Banovinskega inštituta za raziskovanje in zdravljenje novotvorb (današnji Onkološki inštitut).¹² Poleg tega je v mapi tipkopis *Historia sztuki jako historia humanizmu*, tipkopis *Južni Slovan* ter *Bizanc in zapad v luči umetnostne zgodovine*, s pripisom »skrajšano zaključno poglavje moje poljske knjige o umetnosti južnih Slovanov«, besedilo *Med Vzhodom in Zapadom*. Poglavlja iz zgodovine umetnosti (vsebina: 1. Namesto uvoda – odlomek iz dnevnika, 2. Pri čitanju Homerja, 3. V Dioklecianovi palači, 4. Spomini iz Bizanca, 5. Med Vzhodom in Zapadom. Na sledovih mladega Zapada, 6. Dialog med vojno o umetnosti. Razgovor med umetnikom in zgodovinarjem; pripis: pride še: a) Dodatek k Spominom iz Bizanca, b) Umetnostna kultura Slovanov, c) *Ars docet* ali drug naslov *Hesperidski vrtovi – zaključek*), tipkopis *Na przestrzeni między Wenecją a Bizancjum*, članek *Problem renesansu na półwyspie Bałkańskim i w Europie wschodniej*, ki ga je Molè poslal za objavo reviji *Biuletyn Historii Sztuki*, tipkopis *Rimska razmišljanja* ter tipkopis *Romantyzm. Podstawy i tendencje romantyzmu w sztukach plastycznych w ujęciu ogólnoeuropejskim*.

V **mapi 81/12** je članek z naslovom *Serbia. Arte* in besedilo s slovarskimi gesli (Sarajevo, Studenica, Skopje, Arte in Serbia), tipkopis z več gesli za slovar *Słownik sztuk plastycznych*, članek z naslovom *Średniowieczna architektura bizantyńsko-ruska*, tipkopis v slovenščini *Umetnostna zgodovina in humanizem*, izbrani problemi, tipkopis s tremi esejmi *Życie sztuki/Forma i styl, Przemiany i odmiany, Sztuka a życie*, pri katerem v uvodu poudarja, da je bil prvotni namen besedila predstavitev sodobnih znanstvenih smeri v okviru teoretske podlage umetnostne zgodovine, v končni obliki pa gre za tri eseje o umetnosti. Poleg tega so v mapi časopisni izrezki Moletovih člankov (ker gre za izrezke, podatki o datumu izdaje ali časopisni številki niso vedno razvidni, v oklepajih so zato navedeni samo dostopni podatki): »*Polacy w cywilizacji Jugosławii*« iz časopisa *Polacy w cywilizacjach świata* (1939), »*Kultura i tradycja*« iz časopisa *Pion* (7. 11. 1934, št. 46, str. 6), »*Sztuka Ormian lwowskich*« iz časopisa *Pion* (št. 3, str. 4), »*Oton Župančič. W pięćdziesiątą rocznicę urodzin poety*« iz časopisa *Przegląd Współczesny* (2. 1928. št. 70, str. 291–295), pogovor z Moletom, ki ga je zapisal Antoni Brosz »*Z życia kulturalnego Słoweńców*« (datum in naslov časopisa nista razvidna), članek

12 Ravnihar, *Ob 35-letnici*, str. 43.

»Stoletnica kanalskih gasilcev« iz knjižice *Kanal ob Soči* (18. 8. 1963), kjer sta Vojeslav in Rudolf Molè omenjena kot znani osebnosti iz Kanala.

Naslednja **mapa (81/13)** obsega univerzitetna predavanja v rokopisu ali tipkopisu iz let 1925/1926–1950/1951: predavanja na Jagelonski univerzi v Krakovu, obvestilo o pogojih sodelovanja na seminarjih itd. ter besedila nekaterih predavanj na Univerzi v Ljubljani za zimski in letni semester 1941/1942 in zimski semester 1942/1943.

Mapa 81/14 med drugimi vsebuje besedila za radijske oddaje in poljudnoznanstvena predavanja iz let 1922–1962, npr.: besedili *Krajobraz słoweński* in *Literatura jugosłowiańska w przekładach polskich* za radio Kraków (21. 2. 1932 in 10. 3. 1935), besedili *Literatura słoweńska* in *Oblicze narodu słoweńskiego* za predavanji v društvu *Towarzystwo Słowiańskie* v Krakovu (18. 3. 1931, drugo predavanje ni datirano).

V **mapi 81/15** so mnenja in recenzije iz let 1926–1958, npr. knjige *Architectura perennis* Franceta Steleta in Antona Trstenjaka (slikovno gradivo Jože Plečnik), ocene magistrskih nalog študentov in študentk Jagelonske univerze, mnenja o znanstvenem delu ter Moletovo mnenje kot člana komisije Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani o znanstvenih spisih Franceta Steleta in predlog, da se kandidat izvoli v rednega profesorja (9. 2. 1942).

Mapa 81/16

V šestnajsti mapi Moletove zapuščine so njegova literarna dela oziroma fragmenti v rokopisih ali tipkopisih iz leta 1919 (oz. nedatirana), npr. *Čez deset let*. Dramatična slika (s pripisom: igrana na silvestrov večer 1917 v Tari v Sibiriji), *Peter Sič. Roman v oktavah* (s pripisom 1: začel pisati v Sibiriji v Tari v februarju 1916 l. in pripisom 2: pozneje prenovljen), *Pogovori ob morju*, pesmi *Ti, Za, Tri rože, Sibirski pozdravi, Svoboda, Očetu, Očetu na grob, Thanatos* idr.

Mapa 81/17

Sedemnajsta mapa vsebuje nedatirana znanstvena dela, zapiske, bibliografijo v rokopisih ali tipkopisih. Med njimi so npr. članek z naslovom »Problem umetnikove osebnosti v umetnostni zgodovini«, besedila *Renesans w sztuce narodów słowiańskich*, *Dalmacija – rzeźba*, *Rosja – malarstwo ścienne* in kratek prispevek iz češkega časopisa *Lidove noviny*, ki poroča o Moletovem članku o slavistiki in umetnostni zgodovini, ki je izšel v reviji *Slavische Rundschau*.

Mapa 81/18

Osemnajsta mapa vsebuje reprodukcije umetniških del, risbe, fotografije, akvarele in grafike iz časa Moletovega bivanja v Sibiriji. V njej je med drugim 5 umetniških del avstrijskega slikarja Rudolpha Wackerja (1893–1939), ki so bila kasneje (leta 1996) razstavljena v Krakovu, ko je Generalni konzulat Republike Avstrije v Krakovu pripravil razstavo dotlej neznanih avtorjevih risb, tudi iz Moletovega arhiva, in simpozij z naslovom Krakovsko presečišče oziroma Schnittpunkt Krakau – Georg Trakl, Ludwig Wittgenstein, Rudolf Wacker, Hermann Molè.¹³

V mapi je tudi 21 umetniških del češko-nemškega slikarja Hansa Thume (1889–1968), številna dela pa so nepodpisana oz. jih ni mogoče identificirati.

Mapa 81/19

V devetnajsti mapi so reprodukcije znamenitosti in umetniških del, ki jih je Molè uporabljal na predavanjih in pri svojem delu. V njej so prav tako številne razglednice z upodobitvami umetniških del in krajev.

Mapa 81/20

V dvajseti mapi je zbrano družinsko gradivo – dokumenti, rokopisi in fotografije družinskih članov iz let 1924–1965: izkaznice, fragmenti korespondence, fotografija Moletove matere Marije Molè; potni list, fragmenti korespondence, rokopisi del, fotografija Moletove žene Elle Molè; fragmenti korespondence, spominska knjiga hčere Jadwige Bajer-Molè in fragmenti korespondence zeta Andrzeja Bajerja. V enem izmed osnutkov pisem Andrzej Bajer novembra 1965 prosi za dovoljenje, da se njegova žena, ki se je kot on specializirala za eksperimentalno citologijo, in hčerki preselijo k njemu v Ameriko, saj se je odločil ostati v tujini.

Mapa 81/21

V enaindvajseti mapi je družinsko gradivo, in sicer gradivo Moletovega sina Mariana Moleta. V njej so njegova šolska in univerzitetna spričevala, fragmenti korespondence, bibliografija (v enem izmed seznamov v rubriki »v pripravi« omenja slovensko-poljski in poljsko-slovenski slovar, ki ga pripravlja skupaj z Vojeslavom Moletom in bo izšel pri založbi Oddelka za slovanske študije Jagelonske univerze; omenjeni slovar ni izšel), kopije znanstvenih prispevkov, večinoma v francoščini, deloma tudi v poljščini ali angleščini, recenzije njegovih del.

13 Jacek Maj, *Zapuščina Vojeslava Moleta*.

Mapa 81/22

V zadnji mapi so zbrane Moletove fotografije, skupne družinske fotografije oziroma posamične fotografije družinskih članov in prijateljev: Adama Bajerja, Mariana Moleta, Elle Molè, Jadwige Bajer-Molè, Franceta Steleta.

Znanstveni arhiv Poljske akademije umetnosti in Poljske akademije znanosti v Krakovu

S preoblikovanjem znanstvenega društva Towarzystwo Naukowe Krakowskie je bila leta 1872 v Krakovu ustanovljena Akademija umetnosti. Po prvi svetovni vojni in ponovni pridobitvi poljske samostojnosti je bil njenemu nazivu dodan pridevnik »poljska«, uradno ime se je tako glasilo Poljska akademija umetnosti (Polska Akademia Umiejętności – PAU). Do leta 1952 je PAU delovala v Krakovu, nato pa je bila pripojena novoustanovljeni Poljski akademiji umetnosti v Varšavi in šele po letu 1989 je krakovski oddelek Poljske akademije umetnosti ponovno začel delovati.¹⁴

Poljska akademija znanosti v Krakovu (Polska Akademia Nauk w Krakowie – PAN) je bila ustanovljena leta 1957 kot protiutež priključitve krakovske Poljske akademije umetnosti novoustanovljeni enoti v Varšavi, ko se je izkazalo, da zaradi takratnih političnih razmer ponovna ustanovitve oziroma obuditev dejavnosti Poljske akademije umetnosti v Krakovu ne bo mogoča.

Današnji Poljska akademija umetnosti in Poljska akademija znanosti v Krakovu delujeta kot samostojni instituciji, pri čemer imata nekatere dejavnosti, kot je Arhiv znanosti PAN in PAU v Krakovu (Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie), ki se nahaja na ulici sv. Jana 26, skupne. V arhivu med drugim hranijo zapuščine ali dele zapuščin članov obeh akademij.

Vojeslav Molè je 16. aprila 1933 (nekateri viri navajajo datum 16. junija 1933) postal dopisni član, 13. junija 1947 pa redni član Razreda za filološke vede Poljske akademije umetnosti v Krakovu, med letoma 1930 in 1933 je bil urednik revije *Przegląd Historii Sztuki*, ki jo je izdajala PAU,¹⁵ medtem ko član Poljske akademije znanosti v Krakovu ni bil, je pa aktivno sodeloval pri delu njenega komiteja za umetnostne vede (Komitet Nauk o Sztuce).¹⁶ Poljski del Moletove zapuščine se, kot že zapisano, nahaja v Arhivu Jagelonske univerze,

14 Polska Akademia Umiejętności, spletna stran.

15 Kalinowski, Wojsław Molé, str. 48; Kalinowski, Molé, Wojsław, str. 619; Nieciowa, Molé, Wojsław, str. 219.

16 Ostromęcka-Frączak, Vojeslav Molé, str. 315.

dele njegove korespondence pa je mogoče najti v mapah s pismi nekaterih članov PAU ali PAN, s katerimi si je Molè dopisoval.

Ohranjeni sta dve Moletovi pismi iz let 1937 in 1956 pravniku, umetnostnemu zgodovinarju in predavatelju na Jagelonski univerzi Tadeuszu Mańkowskemu (1878–1956) ter Moletova recenzija knjige *Orient w polskiej kulturze artystycznej* Mańkowskega s priporočilom za objavo.¹⁷

V mapi z gradivom Tadeusza Kowalskega se nahaja več razglednic Moleta Tadeuszu oziroma Zofii Kowalski, poslanih med drugo svetovno vojno (1940–1945) z naslova Bežigrad 10, Lubiana, Italia. Molè Kowalskemu poroča zlasti o dogajanju v Ljubljani, prosi za novice iz Poljske in mu piše, da so prejeli strašno novico o smrti tašče in sorodnikov. V pismih iz leta 1945 Molè sporoča namero, da se bo z družino vrnil v Krakov, in poroča o svojih zavzemanjih za profesorje Jagelonske univerze in njihovo osvoboditev iz taborišča.¹⁸

V zapuščini jezikoslovca in profesorja na Jagelonski univerzi Kazimierza Nitscha (1874–1958), ki je bil od leta 1947 tudi dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, so ohranjena Moletova pisma iz let med 1922 in 1945, ki so povezana s službenimi zadevami, poleg tega dopisnika omenjata prevode Nitscheve žene Aniele (roj. Gruszecka, 1884–1976), pisateljice in prevajalke, ki je objavljala pod psevdonimom Jan Powalski in je med drugim prevajala tudi iz slovenščine, npr. poezijo Otona Župančiča.¹⁹

Umetnostni zgodovinar in profesor na Jagelonski univerzi Lech Kalinowski (1920–2004) je bil Moletov študent, dopisovala sta si po Moletovi selitvi v Združene države Amerike oktobra 1966. Molè v pismih poroča, da je njegov novi dom »sicer zelo lep, a hkrati je tu neverjetno dolgočasno«. ²⁰ Kalinowskega prosi za usluge, povezane z nakazili njegovega denarja sorodnikom, saj se je izkazalo, da Moletova pokojnina ne more biti nakazana v ZDA. Pripoveduje mu, da piše knjigo spominov in knjigo o bizantinski umetnosti, s čimer si krajša čas.

Kot je znano, so Moletovi spomini v knjigi z naslovom *Iz knjige spominov* (v nekoliko skrajšani obliki²¹) izšli pri Slovenski matici leta 1970, medtem ko sta bili pobudi (vlogi za sofinanciranje pri Javni agenciji za knjigo RS) za izdajo spominov v poljskem prevodu leta 2012 in 2013 neuspešni.²²

17 Arhiv PAN in PAU, K III – 12, 317 in K III – 12, 433.

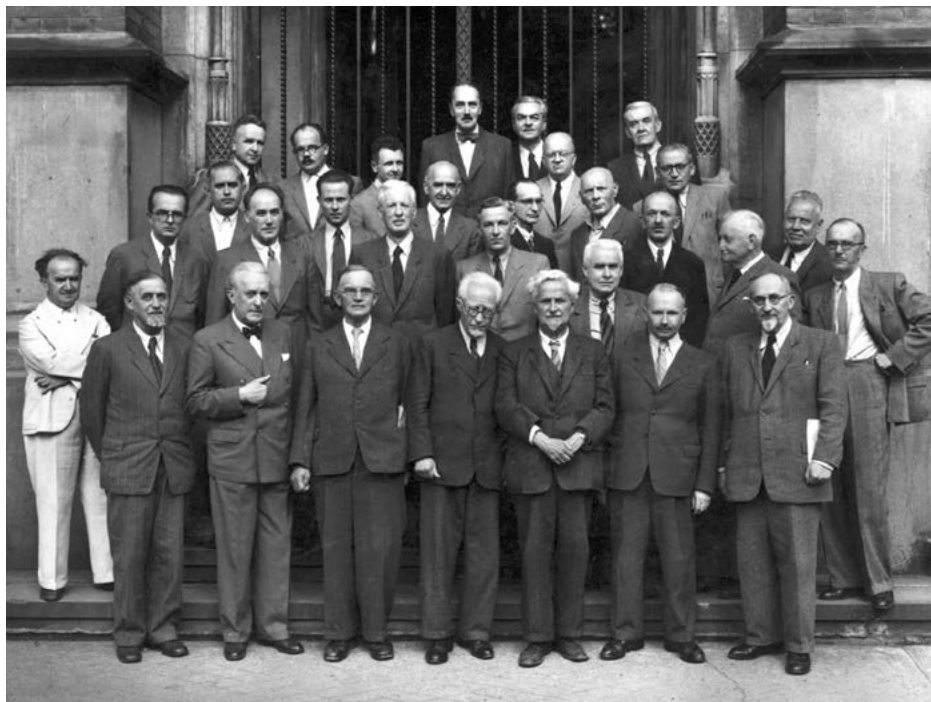
18 Arhiv PAN in PAU, K III – 4, 170.

19 Arhiv PAN in PAU, K III – 51, 198.

20 Arhiv PAN in PAU, K III – 192. Pismo Moleta Kalinowskemu, 30. 6. 1967.

21 Prim. Cerkovnik, *Neznana knjiga spominov*.

22 Jacek Maj, *Zapuščina Vojeslava Moleta*.

Profesorji Fakultete za humanistiko Jagelonske univerze pred stavbo Collegium Novum, 1946, Molè stoji v drugi vrsti, četrti z leve.

(Narodni arhiv v Krakovu, 29/670/0/-/5228)

Narodni arhiv v Krakovu

Narodni arhiv v Krakovu (Archiwum Narodowe w Krakowie), katerega glavni del se nahaja na Rakowicki ulici 22E v Krakovu, je bil ustanovljen leta 1878 in je danes del Državnih arhivov (Archiwa Państwowe).

V arhivski računalniški sobi je med drugimi na voljo digitalizirano fotografsko gradivo, kjer je shranjena fotografija profesorjev Fakultete za humanistiko Jagelonske univerze pred stavbo Collegium Novum, in sicer po vojni, leta 1946.²³ To je tudi edini dokument, povezan z Vojeslavom Moletom, ki ga hranijo v Narodnem arhivu v Krakovu. Na fotografiji so: Mieczysław Brachner, Leon Klemensiewicz, Kazimierz Dobrowolski, Stanisław Szczotka, Jan Safarowicz, Tadeusz Lehr-Splawiński, Stanisław Łempicki, Adam Bochnak, Kazimierz Wyka, Ludwik Piotrowicz, Jan Hulewicz, Vojeslav Molè, Tadeusz

²³ Archiwum Narodowe w Krakowie, 29/670/0/-/5228.

Stanisław Grabowski, Stanisław Leszczycki, Stanisław Gąsiorowski, Stanisław Pigoń, Roman Grodecki, Kazimierz Piwarski, Stefan Szuman, Tadeusz Kowalski, Zdzisław Jachimecki, Tadeusz Sinko, Kazimierz Nitsek, Feliks Kopera, Józef Widajewicz, Jan Dąbrowski, Władysław Heinrich, Jan Janow, Adam Kleczkowski in Kazimierz Moszyński.

Viri in literatura

Arhivski viri

Archiwum Narodowe w Krakowie (Narodni arhiv v Krakovu): 29/670/0/-/5228, Dokumentacja fotograficzna, Kraków – Profesorowie Wydziału Humanistycznego UJ, przed wejściem do Collegium Novum.

Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie (Znanstveni arhiv Poljske akademije znanosti in Poljske akademije umetnosti v Krakovu): K III – 12, 317, Mańkowski, Tadeusz, korespondencja; K III – 12, 433, Mańkowski, Tadeusz, materiały o twórcy, K III – 4, 170, Kowalski, Tadeusz, korespondencja; K III – 51, 198, Nitsch, Kazimierz, korespondencja; K III – 192, Kalinowski, Lech, korespondencja.

AUJ – Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (Arhiv Jagelonske univerze v Krakovu): Spuścizna 81, Molè, Wojsław, 22 map.

Periodični tisk

Kalinowski, Lech. Wojsław Molè 1886–1973. *Koniec wieku*, 1997, št. 10, str. 45–54.

Ostromęcka-Fraćzak Bożena. Vojeslav Molè. *Literatura na Świecie*, 1988, št. 12, str. 314–316.

Literatura

Cerkovnik, Gašper. Neznana Knjiga spominov Vojeslava Moleta: izpadli deli iz tipkopisa za Moletovo avtobiografijo Iz knjige spominov v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. *Arhivi*, 38, 2015, št. 2, str. 401–412.

Kalinowski, Lech. Molè, Wojsław. V: *Polski słownik biograficzny*. 21. zvezek. Wrocław, 1976, str. 618–620.

Molè, Vojeslav. *Iz knjige spominov*. Ljubljana: Slovenska matica, 1970.

Nieciowa, Elżbieta Helena: Molè, Wojsław. *Członkowie Akademii Umiejętności 1872–1952*. Wrocław/Warszawa/Kraków/Gdańsk, 1973, str. 219.

Referat

Maj, Jacek. *Zapuščina Vojeslava Moleta v poljskih arhivih in pobuda za izdajo spominov v poljskem prevodu*. Prispavek na Posvetu o Vojeslavu Moletu. Slovenska matica, 5. 10. 2022.

Internetni viri

- Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, spletna stran Oddelka za umetnostno zgodovino Jagelonske univerze. <https://ihs.uj.edu.pl/instytut/o-nas> (Dostop: 26. 8. 2023).
- Polska Akademia Nauk w Krakowie, spletna stran Poljske akademije znanosti v Krakovu. <https://krakow.pan.pl/pl/strona-glowna> (Dostop: 28. 8. 2023).
- Polska Akademia Umiejętności, spletna stran Poljske akademije umetnosti. <https://pau.krakow.pl/index.php/pl/akademia/historia> (Dostop: 28. 8. 2023).
- Ravnihar, Božena: Ob 35-letnici Onkološkega inštituta v Ljubljani. Iz govora prof. dr. Božene Ravnihar ob proslavi 15. XII. 1973. <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/download/986/935/> (Dostop: 19. 8. 2023), str. 43–45.
- Universitätsbibliothek Heidelberg – Digitale Bibliothek. Vojeslav Molè, skenirano gradivo (knjige, članki). <https://www.ub.uni-heidelberg.de/helios/digi/digilit.html> (Dostop: 19. 7. 2023).